

Jarosław Szczechowicz

"Rodzina - od hordy ludzkiej po rodzinę XXI wieku", Krystyna Bronowska, Dariusz Czekan, Elżbieta Żywucka-Kozłowska, Szczecin 2013 : [recenzja]

Studia Prawnoustrojowe nr 23, 237-239

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzje

Krystyna Bronowska, Dariusz Czekan i Elżbieta Żywucka-Kozłowska, *Rodzina – od hordy ludzkiej po rodzinę XXI wieku*, Wydawnictwo Volumina.pl., Szczecin 2013

Przedmiotowa monografia poświęcona została rodzinie na przestrzeni jej dziejów. Autorzy dołożyli starań, by zaprezentować historię człowieka w kontekście formowania się tej grupy społecznej.

W rozdziale pierwszym znalazły się opisy rodziny ludzkiej od hordy prehistorycznej po rodzinę postindustrialną. Interesujące są w szczególności fragmenty poświęcone pierwiastkom natury prawnej, choćby greckiej *polis* czy rzymskiej *patria potestas*, a także współczesne formom zawarcia małżeństwa oraz jego ustania.

Autorzy zwrócili uwagę na zakres terminu „rodzina”, albowiem – jak wynika z analizy literatury przedmiotu – definicje te są bardzo różne. Kryteria definiowania oparte zostały na różnych determinantach, co z kolei powoduje znaczną odmienność w rozumieniu przedmiotowego pojęcia. Współczesne rozumienie pojęcia „rodzina” sprowadza się do systemu, a ten termin jest wieloznaczny i wieloaspektowy.

Rodzina jako system społeczny oraz rodzina jako grupa społeczna to dwa najczęściej spotykane w literaturze odniesienia do ludzi spokrewnionych i powinowatych. Autorzy analizowali te dwa aspekty, odwołując się do polskiej i obcej literatury przedmiotu, w dwóch rozdziałach monografii (trzecim i czwartym). Cennym uzupełnieniem rozważań jest duchowy element rodziny jako systemu czy grupy społecznej. Duchowość to nie tylko rodzaj więzi, ale także te pierwiastki, które mają swoje źródło w wierzeniach, religii. Relacje takie kształtują rodzinę, jej poglądy, życiową drogę.

W dalszej części monografii skupiono się na funkcjach rodziny. Autorzy wykazali się ostrożnością, pisząc o kluczowych funkcjach rodziny, która jest przecież grupą społeczną o szczególnych cechach i niepowtarzalnym charakterze. Funkcje te mogą być rozpatrywane na różnych polach eksploracji naukowej: od teologii, socjologii, pedagogiki, psychologii, do medycyny i prawa. W obszarze każdej z tych nauk funkcje rodziny formułowane są różne. Przykładowo na gruncie prawa istotna jest stałość prawnie zawartego związku małżeńskiego, a rodzina ma głównie zapewnić egzystencję jej członków. W polu pedagogiki rodzina winna gwarantować prawidłowe wychowanie

dzieci, w obszarze psychologii – wsparcie w trudnych życiowych momentach. Autorzy oddzielili funkcje rodziny od jej zadań, choć pozornie oba te terminy wydają się być tożsame. Szczególny akcent położyli na takie elementy, które stanowią o socjalizacji jednostki, odwołując się m.in. do prac M. Ziemskiej, Z. Kwiecińskiego czy A. Bałandynowicza. Wskazali też na różne typy rodziny, które – jak się okazuje – są liczne. Obok rodziny patriarchalnej czy matriarchalnej jest także rodzina mała i wielka, demokratyczna, niepełna, pełna, nuklearna, chłopska, inteligencka, omnilinearne, poligamiczna czy monogamiczna. Różnorodność ta jest imponująca. W sposób interesujący zaprezentowano kryteria przyporządkowania oraz regiony świata, w których poszczególne typy rodzin są dominujące.

Rozdział ósmy monografii poświęcony został rodzinie w innych kręgach kulturowych, co w moim przekonaniu jest doskonałym świadectwem zarówno niejednorodności opisywanej grupy społecznej, jak i dobrego warsztatu naukowego autorów monografii. W tej części opracowania znalazły się opisy rodziny muzułmańskiej z małżeństwem czasowym, jak i rodziny hinduskiej oraz romskiej. Autorzy wskazali nie tylko na prawo zwyczajowe, które wywarło niemały wpływ na kształtowanie się struktury rodziny kastowej w Indiach, ale także na elementy prawa religijnego, które z kolei do dziś oddziałuje na rodziny kręgu islamskiego. Osobne rozważania poświęcono rodzinie romskiej oraz jej wewnętrznym więziom, które – co niezwykle w XXI wieku – są bardzo silne i trwałe. Autorzy wskazali, iż zgodnie z wielowiekową tradycją romską nie jest możliwe, by senior rodu (bez względu na płeć) został pozbawiony opieki ze strony krewnych i w końcowym etapie życia oddany do hospicjum czy domu pomocy społecznej.

Wiele miejsca w recenzowanej monografii zajmują dywagacje na temat rodziny dysfunkcyjnej. Kontrowersje wokół tego, jaka rodzinę można nazwać dysfunkcyjną, nie ustają od lat. Rzeczywiście trudno wskazać, która rodzina jest dysfunkcyjna: czy taka, która nie jest pełna (?), a może taka, której członkowie są uzależnieni od alkoholu (?), a może taka, której członkowie są chorzy (?) lub odbywają karę pozbawienia wolności (?). Czy dysfunkcyjne rodziny to rodziny patologiczne (?), a może wyróżnia je coś zupełnie innego (?). *In fine* rozważań w tej części monografii, autorzy wskazują, że dysfunkcyjna rodzina to taka, która nie zapewnia swoim członkom spokoju wewnętrznego. Trudno nie zgodzić się z taką konkluzją, szczególnie w dobie niepokojów na wszystkich polach poznania i egzystencji. Spokój to przecież najcenniejsze dobro, które tak trudno znaleźć we współczesnym świecie.

Ostatnia część opracowania poświęcona została problemowi więzi emocjonalnych w rodzinie, z uwzględnieniem różnych aspektów. Autorzy wskazali na typy więzi łączących krewnych wstępnych i zstępnych, na relacje pomiędzy dziećmi tych samych rodziców i pomiędzy pasierbami. Nie zabrakło

także rozważań o relacjach *post mortem*, czuli takich, które istnieją między żyjącymi i zmarłymi członkami tej samej rodziny (zwyczajnie funeralne).

W części końcowej zamieszczono bogatą bibliografię polsko- i obcojęzyczną, która stanowiła podstawę rozważań.

Monografia *Rodzina – od hordy ludzkiej po rodzinę XXI wieku* stanowi cenne kompendium wiedzy, może być świetnym przewodnikiem tak dla prawnika, pedagoga, socjologa, jak i kulturoznawcy. Jest napisana przejrzystym językiem i czyta się dobrze. Moim zdaniem jest to opracowanie nowatorskie nie tylko dlatego, że stanowi kompendium wiedzy, ale przede wszystkim dlatego, że powstało w zespole, którego członkami są także prawnicy. Jestem przekonany, że lektura tej książki pozwala na pogłębienie dotychczasowej wiedzy z perspektywy światowej.

Jarosław Szczechowicz